

ANALI
Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku
Sv. 28, Str. 77-91, Zagreb – Osijek 2012.
Primljeno na sjednici Razreda za medicinske znanosti 19. prosinca 2012.
Pregledni rad
UDK: 615.12Domac, J.

Suzana Inić*

JULIJE DOMAC - UTEMELJITELJ LJEKARNI KAO ZDRAVSTVENIH ZAVODA

U radu je prikazan doprinos Julija Domca (1853.-1928.) ljekarničkom zakonodavstvu u Hrvatskoj (kraj 19. i početak 20. stoljeća). Zakonom o ljekarništvu iz 1894. godine, ljekarništvo u Hrvatskoj je izdvojeno iz obrtničke djelatnosti i ljekarne su postale zdravstveni zavodi. Naporima Julija Domca sve su ljekarne preuređene prema strogim propisima hrvatske farmakopeje (1888. i 1901.) i ugled hrvatskog ljekarništva podignut je na svjetsku razinu. Spriječio je podržavljenje ljekarni te osigurao izradu cjenika po utvrđenim pravilima i time olakšao rad ljekarnicima.

Ključne riječi: Julije Domac, nadzornik ljekarni, ljekarničko zakonodavstvo

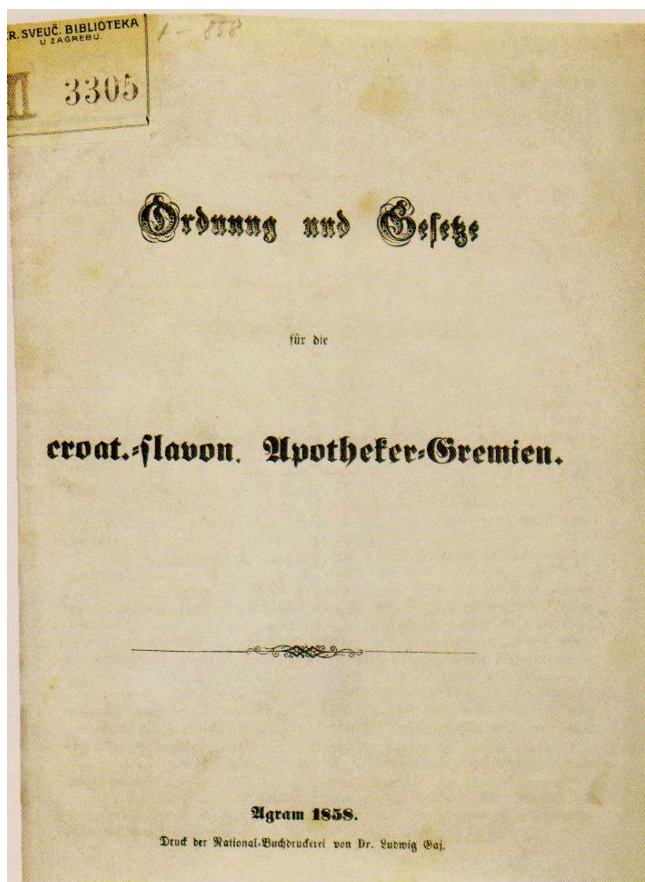
1. Uvod

Ljekarništvo u Hrvatskoj slijedilo je put vrlo duge europske tradicije. Poznati ediktom cara Friedricha II. iz 1240. godine, farmacija se potpuno odvaja od medicine. Tom je odredbom liječniku bila zabranjena priprava lijekova, a ljekarne su mogli otvarati samo školovani farmaceuti s posebnom dozvolom. Lijekovi su morali biti pripravljeni prema utvrđenim propisima farmakopeje. Veliku ulogu u osamostaljenju farmaceutske struke imala je čuvena Medicinska škola u Salernu, u to doba najrazvijenije medicinsko središte na Mediteranu (22). Pod njezinim utjecajem, te po uzoru na edikt Friedricha II., bile su otvorene i organizirane naše najstarije poznate ljekarne u: Trogiru (1271.), Dubrovniku (1317.), Splitu, Zadru, Zagrebu (1355.), itd. (24). Svakako je najčuvenija *Ljekarna Male braće* u Dubrovniku koja na istom mjestu djeluje neprekidno od osnutka do danas (12).

2. Hrvatsko ljekarništvo u 19. stoljeću

Zakonom o ljekarništvu, donesenim 1894. godine, ljekarne u Hrvatskoj izašle su iz obrtničke djelatnosti i postale zdravstveni zavodi. Naime, ljekarništvo se kroz srednji vijek razvijalo kao obrtničko umijeće s ljekarnama kao obrtničkim

* Dr. sc. Suzana Inić, Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, A. Kovačića 1, 10000 Zagreb / e-mail: suzana.inic@pharma.hr

SLIKA 1.

Naredba za osnivanje ljekarničkog zbora u Zagrebu 1858. Slika je preuzeta iz knjige Grdinić, V.; Ilustrirana povijest hrvatskoga ljekarništva. Ljekarništvo na tlu Hrvatske: dokazi, Hrvatsko farmaceutsko društvo i Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1997. str. 456.

radionicama, a ljekarnici su bili organizirani u cehovska udruženja. Razvojem farmacije nastala je potreba za kvalitetnijim radom ljekarničke struke i boljom izobrazbom farmaceuta. Stoga se krajem 18. i početkom 19. stoljeća u zemljama Austro-Ugarske Monarhije osnivaju poluslužbene organizacije, tzv. *gremiji* (ljekarnički zborovi), koje su vlastima pomagale u reguliranju ljekarničke djelatnosti.

Prvi gremiji u Hrvatskoj osnivaju se 1819. u primorskim krajevima (Trst, Gorica, Rijeka i Poreč). U Zagrebu je zakonskom odredbom od 3. veljače 1858.

Dr. Julije Domac
Rx. sveučilišni profesor.

SLIKA 2.

Julije Domac, oko 1924. Fotografija se nalazi u Središnjoj knjižnici Farmaceutsko-biokemijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

godine osnovan *Glavni ljekarnički zbor za Hrvatsku i Slavoniju* i ubrzo postao najvažnijim nositeljem farmaceutskih interesa na cijelom području Hrvatske (Slika 1.).

Zbor uvodi službenu prepisku na hrvatskom umjesto na njemačkom jeziku, pokreće akcije oko utemeljenja *Farmaceutskog tečaja* na ondašnjem Mudroslovnom (danas Filozofskom) fakultetu (1877.), organizira tečajeve i ispite za ljekarničke vježbenike (*tirone*), sudjeluje u prevodenju mađarske farmakopeje na hrvatski jezik (1888.), brine o izobrazbi budućih ljekarnika itd. (21).

Naporima Ljekarničkog zbora konačno je 11. listopada 1894. godine ljekar-

ništvo u Hrvatskoj uređeno novim Zakonom o ljekarništvu (do tada su vrijedili ljekarnički zakoni Austro-Ugarske Monarhije) prema kojem su ljekarne postale *zdravstveni zavodi, podignuti oblasnom dozvolom po farmaceutskim stručnjacih, te ne spadaju u obrtne podhvate.*

Zakon je donio ukidanje dodjele novih realnih prava na ljekarne i uvođenje osobnog prava na ljekarne. Ljekarne s realnim pravom bile su državne ljekarne kao vlasništvo pojedinca kojima je vlasnik mogao slobodno trgovati i oporučno ih ostavljati. Ljekarne s osobnim pravom država je dodjeljivala jednoj osobi, na određenoj lokaciji te bez mogućnosti prodaje i nasljeđivanja (koncesija). Zakon o ljekarništvu regulirao je ujedno rad ljekarni i Ljekarničkog zbora i bio jedan od naprednijih zakona toga doba (23).

Već u travnju 1895. godine, Vladin odjel za unutarnje poslove imenovao je sveučilišnog profesora Julija Domca (1853.-1928.), kao stručnjaka za kemiju i farmakognoziiju, stalnim članom u Povjerenstvu za pregled ljekarni na području Hrvatske i Slavonije (Slika 2.). Prilagođavanje rada ljekarni novim uvjetima nadzirao je dugi niz godina osobno prof. Domac i omogućio da ljekarne zaista djeluju kao zdravstveni zavodi.

3. Julije Domac-vizitator ljekarni

Julije Domac rođen je 1. lipnja 1853. godine u Vinkovcima u ljekarničkoj obitelji. Diplomirao je farmaciju u Beču 1874., a doktorirao u Grazu 1880. Bio je prvi Hrvat s doktoratom iz kemije i prvi Hrvat koji je dao izvorni prilog europskoj kemiji objavom znanstvenih radova u međunarodnim znanstvenim časopisima (1881. i 1882.). Povratkom u domovinu (1882.) djelovao je kao profesor kemije na Velikoj realci u Zemunu, a kasnije u Zagrebu.

Nastavu iz farmakognoziije (znanost o lijekovima prirodnog podrijetla) na zagrebačkom sveučilištu preuzeo je 1887. kao *suplent* (honorarni profesor), potom kao izvanredni (1896.) i redovni profesor (1899.). Bio je utemeljitelj hrvatske sveučilišne farmakognoziije i osnivač sveučilišnog *Farmakognostičkog instituta* (1896.), u to doba prvog samostalnog instituta takve vrste u svijetu. Izabran je za dekana Filozofskog fakulteta (1901./02.), te za rektora Sveučilišta u Zagrebu (1911./12.) (15).

Uz srednjoškolske udžbenike organske i anorganske kemije, napisao je farmakognozijski dio *Hrvatsko-slavonskog ljekopisa* (1901.), u kojem je dao izvorne makroskopske i mikroskopske opise droga. Izvorna hrvatska farmakopeja dobila je pozitivne kritike najuglednijih europskih farmaceutskih stručnjaka (16). Objavio je i *Uputu u farmakognoziiju* (1899.), pisanu kao komentar hrvatskoj farmakopeji, a bila je prvo znanstveno tumačenje botaničkih, farmakognozijskih i kemijskih pojmova na hrvatskom jeziku.

ja. Jedan takav *Zapisnik* o pregledu ljekarne potpisao je prof. Domac u Daruvaru 1897. godine (13).

Iz zapisnika doznajemo kako je ljekarna bila opremljena stručnom literaturom (farmakopeja, cjenik lijekova s dodacima, zakon o ljekarništvu i dr.) te da je većina recepata bila retaksirana, a taksa specificirana prema cjeniku. Ljekarna je sadržavala sve propisane prostorije koje su bile čiste i uredne, kao i pomagala (vage, utezi, aparat za destilaciju, posuđe za pripravu lijekova i dr.). Lijekovi i reagensi imali su valjane i čitljive natpise, bili su pregledno složeni i propisno čuvani. Povjerenstvo je ispitivalo kakvoću i način čuvanja biljnih droga, ljekovitih voda, alkoholnih otopina, tinktura, masti, melema, eteričnih ulja te ostalih oficinalnih lijekova. Zapisnik nam donosi podatke o lijekovima, koji su bili kemijski analizirani prema propisima tadašnje Hrvatsko-slavonske farmakopeje (npr. *Acidum salicylicum*, *Argentum nitricum*, *Morphium muriaticum*, *Aqua destillata*, *Jodoformium* i dr.), a provjeravala se i knjiga prodaje otrova. Doznajemo da su ovim ponovljenim pregledom ljekarne (prvi je pregled bio godinu ranije) sve primjedbe i nedostaci bili otklonjeni. Oni su se odnosili na urednost i čistoću prostorija, čuvanje lijekova, njihovu preglednost i čitljivost signatura te nedostatak propisanih reagensa i nekih pomagala (npr. areometar, lončić od platine i dr.). Zanimljivo je da su i ljekarničkom vježbeniku postavljana pitanja iz kemije i praktične farmacije (Slika 3.).

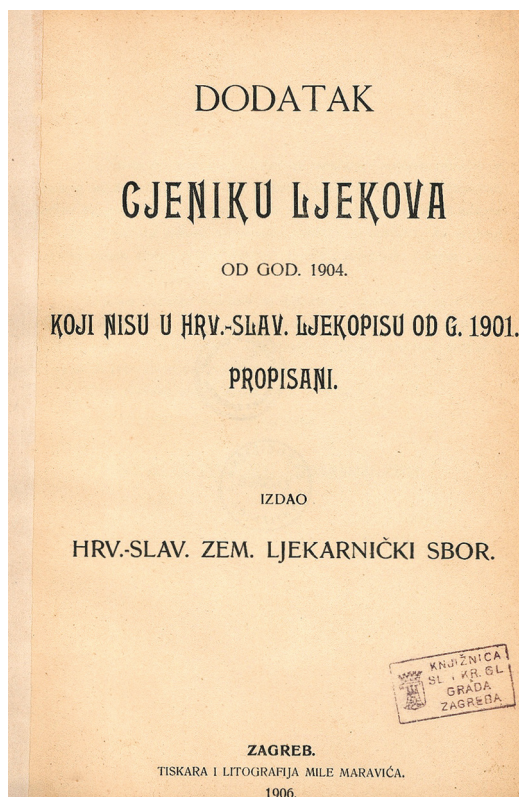
Strogim kriterijima u pregledu ljekarni, prof. Domac je znatno utjecao na razvoj i ugled hrvatskog ljekarništva u svijetu. U privatnom pismu J. Moellera (1848.-1924.), sveučilišnog profesora farmakognozije u Beču, upućenom Domcu godine 1911., piše: *...ljekarne nisu nigdje na svijetu tako stručno pregledavane* (17).

Ugledni austrijski stručni časopis *Pharmazeutische Post*, u povodu smrti prof. Domca zaključuje: *Er war lange Jahre Revisor der Apotheken Kroatiens und es ist der gute Zustand der Apotheken dieses Landes hauptsächlich sein Verdienst. (Bio je dugi niz godina nadzornik ljekarni u Hrvatskoj i dobro stanje ljekarni te zemlje poglavito je njegova zasluga)* (20).

Prof. Domac bio je *vizitator* (nadzornik) ljekarni sve do svog umirovljenja 1924. godine, kad je ukinuta praksa da sveučilišni profesori pregledavaju ljekarne, a zamijenili su ih ljekarnički referenti banovinskih uprava (32).

3.1. Domac u raspravama o ljekarničkom zakonodavstvu (1919. - 1922.)

U ljeto 1919. godine, na poziv Ministarstva narodnog zdravlja Kraljevine SHS, osnovano je posebno Povjerenstvo o izradi novog zakona o ljekarnama (25). Zakon je predviđao prelazak ljekarni s realnim pravom u ljekarne s osobnim pravom, ali bez naknade vlasniku ljekarne. Jedan od prijedloga bio je i prevođenje svih ljekarni u državno vlasništvo.

SLIKA 4.

Cjenik lijekova za godinu 1904. koji nisu propisani Hrvatsko-slavonskim ljekopisom iz 1901., naslovnica. Cjenik se čuva u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu

Domac se zalagao za dotadašnji sustav koncesije ljekarni, uz određene preinake. Predlagao je da svaki ljekarnik za ovu povlasticu koju dobiva od države mora savjesno ispitivati lijekove te čuvati i izdavati samo lijekove iznimne kakvoće. Prelazak ljekarni u vlasništvo države smatrao je štetnim za državu i hrvatsko ljekarništvo (7). Njegovim naporima i iznošenjem vjerodostojnih argumenata, Zakon nije promijenjen.

Novim zakonom o ljekarnama iz 1930. godine mogle su se otvoriti samo ljekarne s osobnim pravom uz mogućnost prenošenja tog prava na drugu osobu, na temelju posebne državne dozvole, dok je postojećim realnim ljekarnama to pravo priznato sljedećih dvadeset godina (19).

Na poziv Visoke vlade i Hrv. slav. zem. ljek. zbora, Domac je 1920. imenovan članom stalnog Odbora za izradu službenog ljekarničkog cjenika za Hrvatsku i

Slavoniju. Uz farmakopeju su se redovito izdavali i cjenici za oficinalne (lijekovi propisani farmakopejom) i neoficinalne lijekove (nisu propisani farmakopejom). Službene cjenike za lijekove propisane farmakopejom izdavao je Vladin odjel za unutarnje poslove. Ljekarnički zbor izdavao je cjenike za neoficinalne lijekove koje je pripremalo posebno povjerenstvo Kraljevskog zemaljskog zdravstvenog vijeća (Slika 4.).

U to doba cijene lijekova su neprestano rasle kao posljedica ratnih zbivanja (završio je Prvi svjetski rat), što je bilo povezano s padom vrijednosti novca, a dodatno je na rast cijena utjecala i činjenica da Ljekarnici nisu mogli nabavljati lijekove, kemikalije, zavojni materijal i drugu Ljekarničku robu izravno od proizvođača. Sjednice Odbora, na kojima se raspravljalo o novom Ljekarničkom cjeniku za oficinalne i neoficinalne lijekove, održavale su se u prostorima Farmakognoskog zavoda, koje je profesor Domac nesebično ustupio Odboru. Otpisom Vladina zdravstvenog odsjeka od 14. rujna 1920. odobren je stalni cjenik lijekova za Hrvatsku i Slavoniju (26).

Na poziv Vladina zdravstvenog odsjeka, od 30. siječnja 1922., u Zagrebu se ponovno sastao stalni Odbor za sastavljanje cjenika lijekova za Hrvatsku, Slavoniju i Međimurje. Cjenik lijekova koji je izrađen na tom Odboru, nakon odobrenja Zdravstvenog vijeća, bio je i službeno potvrđen. Prof. Domac i Janeček (1848.-1929.), sveučilišni profesor kemije, kao članovi Odbora, svojim su objektivnim i razložnim prosuđivanjem omogućili prihvaćanje pravednih zahtjeva Ljekarnika. Oni su se odnosili na četiri puta veću cijenu rada u odnosu na raniju taksu, dva i pol puta veću cijenu lijekova te dvostruku cijenu za sanitetski materijal i pribor (29). Domac se protivio uvođenju naplate noćne takse jer je smatrao, pozivajući se na Zakon o Ljekarništvu, da je Ljekarnik dužan danju i noću izdavati lijekove u Ljekarni koja je djelovala kao javna zdravstvena ustanova. Njegov prijedlog da naplata za noćnu taksu bude već uračunata u cijenu lijeka bio je uvažen (28).

Izaslanstvo Ljekarničkog zbora predalo je iste godine Ministarstvu narodnog zdravlja predstavku, kojom se tražila primjena ovog cjenika na cijelu Kraljevinu SHS. Međutim, prof. Domac je odbio sudjelovati u povjerenstvu za utvrđivanje cjenika lijekova za cijelu Kraljevinu iz više razloga. Iz njegova obrazloženja doznajemo da se bližio kraj drugog semestra i nije namjeravao izostati s praktične nastave iz farmakognozije, koja je u tom dijelu nastavnog programa bila intenzivna. Smatrao je osnovnom zadaćom da bude odgojitelj i učitelj kako bi stvorio dobre stručnjake s etičkim i moralnim principima u svome zvanju. Bio je članom mnogih odbora i povjerenstava na Sveučilištu, u kojima je morao sudjelovati. Nadalje, kao član zagrebačkog stalnog Odbora za izradu cjenika u Hrvatskoj i Slavoniji, dosljedno se držao zaključaka tog Odbora prepustivši Ljekarnicima u praksi da sami izrade taksu po već utvrđenim pravilima. Istaknuo je kako je njegova primarna dužnost biti sveučilišni profesor, a ukoliko mu vrijeme dozvoli

uvijek će sa zadovoljstvom udovoljiti ljekarničkoj struci u traženju pravednih rješenja (27).

3.2. Julije Domac u sjećanju ljekarničkog staleža

Julije Domac bio je čovjek velike kulture i naobrazbe. Govorio je latinski jezik te više živih jezika: njemački, talijanski i engleski. To mu je koristilo prilikom stručnih i znanstvenih putovanja po Europi. Francuskim jezikom bez problema se služio za praćenje stručne literature. Uz prirodne znanosti: kemiju, fiziku, botaniku, zoologiju, mineralogiju, izvrsno je poznao zemljopis i povijest, a zanimala ga je umjetnost i glazba. Ta široka naobrazba i kultura omogućile su mu da djeluje kao vrstan pedagog i čovjek, odgojivši mnoge generacije ljekarnika koji su ga se uvijek sjećali i govorili o njemu s najvećim poštovanjem (14).

Kao profesor bio je dostojanstven i ozbiljan u svom držanju te pravedan i strog predavač. Osobno je dolazio na sve vježbe studenata, kontrolirao njihove crteže i stavljao svoje napomene i opaske. To je činio s velikom strpljivošću i zadovoljstvom. Studenti su se divili njegovu pamćenju, jer nije bilo moguće izostati s nekog predavanja ili vježbi, a da on to nije primijetio i zapamtio. Kao odličan kemičar volio je na mikroskopskim vježbama tumačiti neki kemijski proces vezan uz dotičnu drogu. Bio je neumoran i požrtvovan profesor, tako da je na kraju sveučilišne karijere držao predavanja i vježbe, bez pomoćnika, osamnaest sati na tjedan (tri puta više nego je bio obvezan) (30). Nemarne studente znao je javno opomenuti preko dekana. Takvu opomenu dobio je student Ivan Kovačić *poradi nemarnoga polazjenja predavanja i mikrosk. vježba*, 1905. godine (4).

Profesor Domac bio je poznat na Sveučilištu po pravednosti, dobroti, poštenju i strogim moralnim načelima. Osobito se protivio svakom nasilju i nečovještvu (8). U društvu, izvan nastave, bio je sjajan zabavljač, duhovit, ljubazan, svestranoga znanja, a rado se družio i sa svojim studentima te im nesebično pomagao (6). Antun Vrgoč, njegov asistent, kasnije i predstojnik Farmakognoškog zavoda, u pismu iz 1914. godine piše: ... *Ne mogu mu biti dosta zahvalnim! Učinio mi je sve, što je mogao. Bio mi je drugi otac! Za to mu hvala!* (31).

Veliko zalaganje i ljubav za svoju struku pokazivao je Domac kao ljekarnički nadzornik u Hrvatskoj i Slavoniji. Mnogi ljekarnici, nekadašnji studenti prof. Domca, sjećaju se njegovih *strašnih* vizitacija kojima je postigao da su hrvatske ljekarne stekle glas prvoklasnih ljekarni, koje su u pravom smislu bile zdravstveni zavodi. Takvima ih je učinio upravo prof. Domac. On je znao doći po najvećoj sparini i po najlošijim putevima u neko selo i ostati u ljekarni od jutra do večeri. Izvlačio je svaku ladicu s drogama, zavirivao u svaku stojnicu, istraživao identitet i čistoću pojedinih lijekova. Sve droge i lijekovi koji nisu odgovarali propisima farmakopeje pred njim su se morali uništiti (18, 10).

Zapisnik o primopredaji zbirke apotekerskih posuda darovanih Hrvatskom Narodnom muzeju u Zagrebu od prof.dr. Julija Domca univerzitetskog profesora u Zagrebu.

Zapisnik je sastavljen u prostorijama Etnografskog muzeja u Zagrebu dne 14. VI. 1930.

Prisutni potpisani:

Predavalac

Primalac:

I N V E N T A R .

Posude za lijekove sa poklopcima i bez njih iz porcelana i fajanse: komada 38.

Staklene posude za lijekove: velike sa čepovima: komada: 6.

Malene sa čepovima : komada: 10.

Malene otvorene staklenke: komada: 10.

Malene staklenke sa čepovima : komada 6.

Posuda iz tamno modrog stakla: komad 1.

" " " zelenog " : " 1.

Posude iz mliječnog stakla velike i malene: komada 28.

Posude za lijekove iz drveta : komada: 12.

Jedna drvena pozlaćena vaza.

Dva dekorativna ukrasa u formi vaza.

Jedna veća i jedna manja homeopatska apoteka.

Jedna porcelanska retorta.

Pet velikih staklenih retorta. Pet epruveta .

Jedna venecijanska svjetiljka.

SLIKA 5.

Zapisnik o primopredaji Domčeve zbirke ljekarničkih posuda Muzeju za umjetnost i obrt, 1930. (Etnografski muzej u Zagrebu, EMZ)

Radeći godinama kao ljekarnički nadzornik, Domac je sakupljao ljekarničke starine. Tako je 1922. godine velikodušno darovao ondašnjem Etnografskom odjelu hrvatskog narodnog muzeja u Zagrebu (danas Etnografski muzej), svoju lijepu zbirku starih ljekarničkih posuda. Ova je zbirka, osim materijalne, imala i kulturno-povijesnu vrijednost, jer su se svi predmeti nekada koristili u ljekarnama. Poklonio je ujedno i zbirku pučkih lijekova kao prilog poznavanju pučke

SLIKA 6.

Medalja Julije Domac koju dodjeljuje Hrvatsko farmaceutsko društvo od 1955. za izniman doprinos promicanju farmaceutske struke

medicine. Ovim dragocjenim prilogom Domac je nesebično promicao interese ljekarničke struke u svrhu ostvarenja ideje o osnivanju budućeg farmaceutskog muzeja (9).

Etnografski je muzej 14. lipnja 1930. zbirku ljekarničkih posuda predao Hrvatskom narodnom muzeju, odjelu za umjetnost i umjetnički obrt (danas Muzej za umjetnost i obrt), a godine 1952. predana je na pohranu u tadašnji Institut za povijest farmacije (11).

Zbirka je sadržavala ukupno 127 predmeta od stakla, porculana, keramike i drva, primjerice: posude za lijekove iz različitih materijala, staklene stojnice (velike i male), retorte (posuda za destilaciju hlapljivih tekućina), čaše, epruvete, homeopatske apoteke i dr. (Slika 5).

Julije Domac umro je od srčane klijenuti, 6. ožujka 1928. godine, u svome stanu na Trgu kralja Tomislava br. 8, u Zagrebu. Na osmrtnici koju je dao otišnuti Univerzitetski savjet i Fakultetski savjet Filozofskog fakulteta sveučilišta Kraljevine SHS u Zagrebu, *vršeci žalosnu dužnost, javlja da je njihov odličan član Dr. Julije Domac, redovni profesor farmakognozije u miru, posjednik ordena Sv. Save II. Stepena s lentom, počasni član zbora liječnika Hrvatske i Slavonije, član Kr. zemaljskog povjerenstva za priznanje u inozemstvu stečenih doktorskih diploma*

medicine, stalni član vještak za kemiju i farmakognoziju u povjerenstvu za pregledavanje ljekarna u Hrvatskoj i Slavoniji, rector Magnificus g. 1911/12., dekan filozofskog fakulteta g. 1901/02., itd. dana 6. ožujka 1928. u 75. godini života blago u Gospodinu preminuo (5).

U spomen Juliju Domcu, čovjeku kojega su njegovi suvremenici nazivali ocem hrvatske farmacije, utemeljena je najviša godišnja nagrada Hrvatskog farmaceutskog društva, *Medalja Julije Domac*, koja se od 1955. godine dodjeljuje za iznimne zasluge na području farmacije (Slika 6).

4. Zaključak

Zakonom o ljekarništvu iz 1894. godine, ljekarništvo u Hrvatskoj prestalo je biti obrtnička djelatnost i ljekarne su postale zdravstveni zavodi. Julije Domac imao je značajnu ulogu u tome kao član Povjerenstvu za pregled ljekarni na području Hrvatske i Slavonije od 1895.-1924. Njegovim naporima sve su ljekarne u Hrvatskoj i Slavoniji bile preuređene prema propisima hrvatske farmakopeje iz 1888. i 1901. godine i djelovale su kao zdravstveni zavodi. Strogim kriterijima u pregledu ljekarni, Domac je podigao ugled hrvatskog ljekarništva na svjetsku razinu.

Sudjelovao je u ljekarničkom zakonodavstvu i vjerodostojnim argumentima onemogućio podržavljenje ljekarni. Osigurao je izradu cjenika po utvrđenim pravilima i time olakšao rad ljekarnicima.

U sjećanju svojih nekadašnjih studenata Julije Domac je ostao kao vrstan učitelj, pedagog i čovjek. *Medalja Julije Domac* najviša je godišnja nagrada Hrvatskog farmaceutskog društva i dodjeljuje se od 1955. godine za izniman doprinos u promicanju farmacije i farmacijskih znanosti.

Izvori i literatura:

1. Arhiv Filozofskog fakulteta. Dopis J. Domca Dekanatu Mudroslovnog fakulteta br. 413 od 3. kolovoza 1900. u kojem izvještava o izbivanju s Fakulteta zbog pregleda ljekarni od 5. kolovoza do 1. listopada 1900.
2. Arhiv Filozofskog fakulteta. Dopis J. Domca Dekanatu Mudroslovnog fakulteta br. 539 od 26. srpnja 1902. u kojem traži zamjenu u dekanatskim poslovima tijekom mjeseca kolovoza i rujna.
3. Arhiv Filozofskog fakulteta. Dopis Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade br. 11520 od 30. srpnja 1902. u kojem odobrava zamjenu za J. Domca u dekanatskim poslovima.
4. Arhiv Filozofskog fakulteta. Domčeva opomena nemarnom studentu Ivanu Kovačiću upućena Dekanatu Mudroslovnog fakulteta br. 1550 od 27. siječnja 1905.
5. Arhiv Filozofskog fakulteta. Osmrtnica koju je dao otisnuti Univerzitetski savjet i Fakultetski savjet Filozofskog fakulteta Sveučilišta Kraljevine SHS u Zagrebu povodom smrti Julija Domca 1928.
6. Arhiv Odsjeka za povijest medicinskih znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

- Preporuka Julija Domca upućena prijatelju, za pomoć studentu farmacije Hrenu u plaćanju takse za praktični i teoretski farmaceutski ispit, nedatirano.
7. *Berkeš, M.*; Prof. Dr. Julije Domac. (Prigodom njegova polaska u mir.). U: (Uredništvo): Našim profesorima Dr. Juliju Domcu i Dr. Gustavu Janečeku, Farmaceutski vjesnik, 14/1924, Zagreb, 1924, str. 648-654.
 8. *Berkeš, M.*; Naši "stari" profesori. Iz uspomena na profesore Janečeka i Domca, Farmaceutski glasnik, 14/1958, Zagreb, 1958, str. 244-246.
 9. Farmaceutski vjesnik (Uredništvo); Farmaceutsko-historijski institut, 14/1924, Zagreb, 1924, str. 47-49.
 10. Farmaceutski vjesnik (Uredništvo); † Prof. Dr. Julije Domac, 18/1928, Zagreb, 1928, str. 170-172.
 11. *Grdinić, V.*; Vrt ozdravljenja: farmakognozija u hrvatskoj sveučilišnoj farmaciji, Katalog izložbe, Jadran Pharma, Zagreb, 1996, str. VIII.
 12. *Grdinić, V.*; Ilustrirana povijest hrvatskoga ljekarništva. Ljekarništvo na tlu Hrvatske: dokazi, Hrvatsko farmaceutsko društvo i Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1997, str. 9-13.
 13. Hrvatski državni arhiv u Zagrebu. Isprava br. 24339 od 20. travnja 1897. Zapisnik povjerenstva za pregledavanje ljekarni napisan u ljekarni *K crncu* u Daruvaru 5. travnja 1897.
 14. *Inić, S.*; Julije Domac i hrvatska farmakognozija, Prirodoslovlje, 9/2009, Zagreb, 2009, str. 61-78.
 15. *Inić, S.*; *Kujundžić, N.*; The first independent pharmacognosy institute in the world and its founder Julije Domac (1853–1928), Pharmazie, 66/2011, Eschborn, 2011, str. 720-726.
 16. *Inić, S.*; *Kujundžić, N.*; The original Croatian pharmacopoeia from 1901, Pharmazie 67 /2012, Eschborn, 2012, str. 652-657.
 17. *Jardas, B.*; 100. godišnjica rođenja prof. dra. et mra. Julija Domca, Farmaceutski glasnik, 7/1953, Zagreb, 1953, str. 320-323.
 18. *Jugović, V.*; Uspomena na moju prvu "vizitaciju". U: Jubilarna spomenica prof. dr. Julija Domca i prof. dr. Gustava Janečeka u znak naročite pažnje i zahvalnosti (ur. Batistić D., Mirković A.), Apotekari Kraljevine S.H.S., Novi Sad, 1924, str. 39-40.
 19. Naša domovina (ur. Lukas, F.), Hrvatska zemlja-Hrvatski narod-Hrvatska poviest-Hrvatska znanost, Svezak 1., Glavni ustaški stan, Zagreb, 1943, str. 488-489.
 20. Pharmazeutische Post (Uredništvo); Jugoslawien. Prof. Domac †, 61/1928, Wien, 1928, str. 214.
 21. *Tartalja, H.*; Glavni ljekarnički zbor za Hrvatsku i Slavoniju osnovan u Zagrebu 1858., Acta Pharmaceutica Jugoslavica, 4/1954, Zagreb, 1954, str. 1-8.
 22. *Tartalja, H.*; Povijesni pregled razvitka ljekarništva u Zagrebu. U: 600 godina zagrebačkog ljekarništva (ur. Tartalja, H.), knjiga 2, Farmaceutsko društvo Hrvatske i Institut za povijest farmacije, Zagreb, 1955, str. 5-13.
 23. *Tartalja, H.*; Povijesni pregled razvitka ljekarništva u Zagrebu. U: 600 godina zagrebačkog ljekarništva (ur. Tartalja, H.), knjiga 2, Farmaceutsko društvo Hrvatske i Institut za povijest farmacije, Zagreb, 1955, str. 100.
 24. *Tartalja, H.*; L'histoire de la pharmacie en Yugoslavie et sa situation actuelle. Thèse présentés à la Faculté de pharmacie de l'Université de Paris pour l'obtention du grade de docteur de l'Université de Paris. Mention: Pharmacie. Société pharmaceutique de Croatie, Livre 4, Institut d'histoire de la pharmacie, Zagreb, 1959, str. 23-33.
 25. Vjesnik ljekarnika (Uredništvo); Konstituirajuća glavna skupština jugoslavenskog društva ljekarnika Kraljevstva SHS, 1/1919, Zagreb, 1919, str. 357-376.
 26. Vjesnik ljekarnika (Uredništvo); Cjenik lijekova, 2/1920, Zagreb, 1920, str. 142-143; 337-339.

27. Vjesnik ljekarnika (Uredništvo); Prof. Dr. Domac i zajednička taksa, 4/1922, Zagreb, 1922, str. 137-138.
28. Vjesnik ljekarnika (Uredništvo); Zajednički cjenik lijekova za cijelu Kraljevinu. III. sjednica, 2/1922, Zagreb, 1922, str. 218-220.
29. Vjesnik ljekarnika (Uredništvo); Glavna redovita godišnja skupština hrv.-slav. zem. ljekarničkog zbora od 16. 10. 1922., 4/1922, Zagreb, 1922, str. 314-327.
30. Vjesnik ljekarnika (Uredništvo); Govori na grobu prof. dra. Domca, 10/1928, Zagreb, 1928, str. 148-151.
31. *Vrgoč, A.*; Moje uspomene na svjetski rat (godina 1914-1920), Svezak 1, Tiskara Dragutina Spullera, Zagreb, 1937, str. 63.
32. *Vrgoč, A.*; Farmaceutski fakultet na Hrvatskom sveučilištu (K šestdesetogodišnjici hrvatske znanstvene farmacije 1882.-1942., Alma Mater Croatica, 6/1943, Zagreb, 1943, str. 76-81.

Popis slika:

1. Naredba za osnivanje ljekarničkog zbora u Zagrebu 1858. Slika je preuzeta iz knjige *Grdinić, V.*; Ilustrirana povijest hrvatskoga ljekarništva. Ljekarništvo na tlu Hrvatske: dokazi, Hrvatsko farmaceutsko društvo i Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1997. str. 456.
2. Julije Domac, oko 1924. Fotografija se nalazi u Središnjoj knjižnici Farmaceutsko- biokemij-skog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
3. Prva i zadnja stranica Zapisnika o pregledu ljekarne u Daruvaru koji je potpisao prof. Domac 1897. kao član Povjerenstva za pregled ljekarni u Hrvatskoj i Slavoniji. Isprava br. 24339 od 20. travnja 1897. (Hrvatski državni arhiv u Zagrebu, HR-HDA)
4. Cjenik lijekova za godinu 1904. koji nisu propisani Hrvatsko-slavonskim ljekopisom iz 1901., naslovnica. Cjenik se čuva u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu
5. Zapisnik o primopredaji Domčeve zbirke ljekarničkih posuda Muzeju za umjetnost i obrt, 1930. (Etnografski muzej u Zagrebu, EMZ)
6. *Medalja Julije Domac* koju dodjeljuje Hrvatsko farmaceutsko društvo od 1955. za izniman doprinos promicanju farmaceutske struke

Summary

Suzana Inić
Julije Domac - founder of pharmacies as health institutions

This article presents contribution of Julije Domac (1853-1928) in pharmaceutical legislation in Croatia (late 19th and early 20th century). According to Pharmacy Law from 1894, pharmacy in Croatia was separated from the craft activity and pharmacies became health institutions. Because of the efforts of Julije Domac all the pharmacies in Croatia were reorganized according to the strict requirements of Croatian pharmacopoeia (1888 and 1901) and reputation of Croatian pharmacy was built on the international level. He prevented state ownership of pharmacies and ensured production of official price lists of drugs following certain rules, which made pharmacists' job easier.

Key words: Julije Domac, pharmacy supervisor, pharmaceutical legislation